

IMPACT OF SOCIAL PROJECTS FOR GENERATING CHANGE FOR COMMUNITIES IN BULGARIA

Maria Ilcheva

Veliko Tarnovo University “St. Cyril and St. Methodius”, Bulgaria, mkilcheva@abv.bg

Abstract: The dynamics of community development is requiring an increasing role and impact of social projects in order to generate strong impetus for change and to create instruments for empowering. At the same time, the social projects act as accelerator for social innovations especially for rural and remote regions where there is a tremendous need for an adequate answer to the growing social challenges as well as for the growing needs of the population at risk of social exclusion.

The current report provides an overview of the role and impact of social projects to generate a change at community level that is linked with a deep improvement in the society or in a separate social group of disadvantaged people. The report is focusing on the generated impact that every project has on individual, organizational or community level as well as the importance to achieve sustainability of the project.

For the purpose of the analyses, a classification of three main types of potential impact of the social projects at a community level is made taking into consideration their impetus for social change, providing an instrument for community empowerment or empowerment of disadvantaged groups as well as an accelerator for social capital. As a result of the research it can be concluded that the social projects are critical for achieving social change at community level in Bulgaria, especially in the poor and remote regions where the projects for reducing social inclusion are of great importance for advancement of social capital.

Keywords: social projects, social impact at community level, social capital, generating social change

ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА СОЦИАЛНИТЕ ПРОЕКТИ ЗА ПРОМЯНА НА ОБЩНОСТИТЕ В БЪЛГАРИЯ

Мария Илчева

ВТУ „Св. Свети Кирил и Методий“, Велико Търново, България, mkilcheva@abv.bg

Апстракт: Динамиката на развитие на общностите предполага нарастваща роля и влияние на социалните проекти, които генерират силно въздействие за промяна и създават инструменти за овластяване. В същото време социалните проекти са катализатор за социални иновации, особено в селските и слабо развити райони, където има нужда от адекватен отговор на социалните предизвикателства, както и към нарастващите нужди на населението в риск от социално изключване.

Настоящият доклад разглежда ролята и приноса на социалните проекти за генериране на промяна на общностно ниво, която да е свързана с трайно подобрение в обществото или върху определена група лица в неравностойно положение. Докладът се фокусира върху въздействието, което всеки един проект има на индивидуално, организационно и общностно равнище, както и върху важността да се гарантира устойчивостта на резултатите от проекта.

За нуждите на настоящия анализ е направена класификация на три основни типа въздействия на социалните проекти на общностно ниво, като е разгледано влиянието им за генериране на социална промяна, предоставяне на инструментариум за овластяване на общностите или отделни групи от тях, както и насърчаване на социалния капитал. В резултат на направения анализ се налага извода, че социалните проекти имат огромно значение за постигане на промяна на общностно ниво в България, особено в слабо развитите общности, където прилагането на проекти за намаляване на социалното изключване е от ключово значение за подобряване на социалния капитал.

Ключови думи: социални проекти, социално въздействие на общностно ниво, социален капитал, генериране на социална промяна

1. УВОД

Настоящият доклад разглежда ролята и приноса на социалните проекти за генериране на промяна на общностно ниво, която да е свързана с трайно подобрение в обществото или върху определена група лица в неравностойно положение. Докладът се фокусира върху въздействието, което всеки един проект има на

индивидуално, организационно и общностно равнище, както и върху важността да се гарантира устойчивостта на резултатите от проекта.

Въздействието на даден проект е една от важните стъпки, върху които трябва да се съсредоточи изследователски интерес, тъй като това е елементът, който оценява успеха на проекта и неговата връзка с потребностите на дадено лице, група или общност и т.н. Ето защо, когато се планира и разработва проект, въпросите защо и как са ключовите елементи, които трябва да се разгледат по отношение на въздействието.

Реализацията на всеки проект е обоснована от нуждата за постигане на въздействие, което може да бъде разглеждано на няколко различни нива:

- Индивидуално - подобряване на благосъстоянието на хората или отделни лица;
- Общностно – подкрепа спрямо определени общности/ подсектори или географски общности
- Организационно – промяна в начина, по който работи дадена организация, предоставя услуги и достига до своите клиенти;
- Социална промяна или промяна в обществото като цяло - въздействие върху всеобхватен социален проблем или цялото общество;
- Икономическа, политическа или физическа среда – проект, насочен към решаване на стратегически проблем, който влияе върху политиките или обществения дебат;

За целите на настоящия анализ социалните проекти се възприемат като инструмент за генериране на промяна и въздействие чрез уникален набор от дейности, които са ограничени във времето и са насочени към постигане на благотворно социално влияние върху индивидите или обществото. Най-общо социалните проекти могат да се класифицират в следните категории:

- Проекти, насочени към изграждане/реконструкция на социална инфраструктура – този тип проекти попадат в така наречените инфраструктурни проекти;
- Проекти насочени към развитие на нови социални услуги/услуги за социално включване – много често в практиката имат характер на демонстрационни проекти;
- Проекти насочени към създаване на заетост – много често се класифицират като социални проекти, поради адресирането на нужди на най-уязвимите лица на трудовия пазар;
- Проекти свързани с развитие на социално предприемачески инициативи – в тази група се включват и проекти за стартиране на социални предприятия;

Фигура 1: Типология на социални проекти

Ключова особеност на социалните проекти е, че традиционно са насочени към нужди и потребности на хората, особено тези социални групи, които са уязвими и при които съществува висок риск от социална

изолация и изключване. Въпреки детерминиращата роля на потребностите в процеса на планиране на социалните проекти, обикновено се генерират и допълнителни въздействия, които да повишат ефекта от ограничените ресурси. Спецификата на социалните проекти произтича от фокуса върху нуждите и потребностите на целевата група, към която е насочен проекта⁴. Това предопределя и подходите и методите, които ще бъдат използвани, като част от решението на проблема.

В зависимост от контекста, социалните проекти могат да имат различна функция, която да се определи като демонстрационна функция за апробиране и прилагане на нови подходи, функция за промяна в поведението, свързана с изграждане на нови социални взаимоотношения, и функция като източник на социални иновации.

2. АНАЛИЗ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА СОЦИАЛНИТЕ ПРОЕКТИ

Редица изследвания показват, че реализацията на социални проекти може да има следните ключови въздействия на общностно ниво:

- имат влияние върху подобряване на националните и регионални социални политики, намаляване на социалното неравенство и бедността;
- стимулират модернизацията на социалната сфера и подкрепят отговорите на основните социални предизвикателства на съвременния свят, като заетост, икономическа стабилност и растеж, но и необходимост от насърчаване на социална кохезия, развитие на социални умения, демократични ценности и основни права, социално приобщаване, активно гражданство;
- подкрепят активното включване на неправителствените организации и гражданското общество при предоставянето на социални услуги и прилагането на политиките, които да повишават благосъстоянието на групи в неравностойно положение.

Процесът по разработване на социален проект започва от идея, която е проектирана върху конкретна социална реалност, като реализирането на идеята предполага участието на действащите социални агенти в реалното социално поле, за което е създаден проектът. Разбира се не във всеки проект може да се търси постигане на значимо социално въздействие като намаляване на социалното неравенство и бедността, но може с голяма степен на убедителност да потвърди, че всеки социален проект в зависимост от своя обхват допринася за генериране на социална промяна, овластяване на определена социална група или принос към развитието на социалния капитал. При изследване на влиянието на социалните проекти на общностно ниво може да се разгледат различни измерения, като например:

- начина, по който проектът оказва въздействие върху общността и има трансформиращо действие;
- начинът по който се осъществява проекта, тоест изследват се подходите, по които участниците стават социално активни и се развиват като общност;
- начините, по които се усъвършенства социалния капитал;

Измерването на социалното въздействие е от полза за всички сектори в обществото, като може да се разглежда на различни нива. Постигането на положително социално въздействие е основна цел на социалните проекти, като е важно да се прави разлика между резултата за обществото и резултата за организацията, т.е. трябва да се измерва въздействието за обществото, а не да се оценява организацията като такава. При измерването на социалното въздействие се прави оценка на социалните резултати и въздействия, породени от определени социални проекти, а не се прави оценка на самите организации, които също допринасят за създаването на социална стойност. Важно е да се отчита, че това са инициативи „отдолу-нагоре“, предназначени да обхванат социалната промяна въз основа на реално възникнала нужда и реални дейности.

Като потенциални инструменти за анализ на въздействието на социалните проекти, могат да бъдат използвани два инструмента – модел за социално въздействие и ABCD – методология за постигане на добро развитие на общността. Моделът за социално въздействие (SIM) е разработен като инструкция, която да подкрепя практики от социалния сектор, които искат да идентифицират инструмент и метод, чрез който да могат да определят тяхното специфично социално въздействие⁵. Моделът за социално въздействие различава различни нива, като например въздействие на кооперирането върху участващите организации, въздействие по линията клиенти – потребители, и в по-широкия смисъл на екосистема и фокус върху три

⁴ Илчева, М. „Социална икономика и социално предприемачество – възгледи и фрагментарни апробации“, 2019, изд. Фабер

⁵ Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Измерване на социалното въздействие“ (становище по собствена инициатива) 2014/С 170/03

потенциални групи от ценности, определени като „учене“, „споделяне“ и иновиране. Моделът включва три основни раздела, които най-общо дават отговор на следните въпроси: (1) - защо да оценяваме въздействието; (2) какво и как да оценяваме; и (3) как да използваме модела за социално въздействие.

Пример за широко приложим инструмент за оценка на социалната добавена стойност е така наречената методология ABCD⁶ (аббревиатура от Постигане на по-добро развитие на общността). Тази методология залага на принципа, че социалната икономика постига промяна чрез въздействие върху общности, като по този начин умело използва инструментариума на социалния капитал за трансформация на обществото. ABCD подсилва убеждението, че всички заинтересовани страни трябва да участват в планиране на промяната, оценяване на напредъка и предприемане на действия за постигане на промяна, като включва три ключови компонента: цикъл на промяна, пирамида на резултатите и стъпки за изпълнение.

Фигура 2: Методология за социална добавена стойност в общността

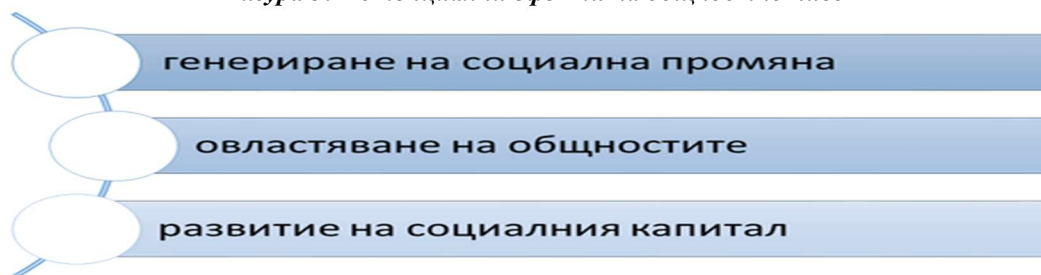
В контекста на промяната, която се постига се вземат под внимание четири ключови индикатора, като измерители на социалната добавена стойност. Под личностно овластяване се разбира индивидуалното знание, увереност и умения на отделния индивид. Позитивното действие представлява идентифициране и включване на всички изключени групи поради бедност, медицински причини, пол, увреждания и др. Общностни организации са всички местни групи или организации от социалната икономика, които постигат промяна чрез взаимодействие помежду си. Последният елемент „Участие и влияние“ се отнася до въвеждане на механизъм, чрез който може да се постигне промяна на общностно ниво. Въпреки безспорните предимства на методологията ABCD, то тя не е универсална и е приложима при възприемането на нейните ограничения за оценка на контекста и средата, които се изследват, за да се идентифицира социалната добавена стойност на общностно ниво.

3. ЕФЕКТИ ОТ СОЦИАЛНИТЕ ПРОЕКТИ НА ОБЩНОСТНО НИВО

Като резултат от проучване на въздействието на социални проекти може да се класифицират три основни типа въздействия на социалните проекти на общностно ниво, като е разгледано влиянието им за генериране на социална промяна, предоставяне на инструментариум за овластяване на общностите или отделни групи от тях, както и насърчаване на социалния капитал. Специфична особеност, която в определени случаи се явява предимство на социалните проекти е наличието на демонстрационен елемент, който може да генерира нов тип въздействие, в комбинация с някой от предефинираните ефекти.

⁶ ABCD – Achieving Better Community Development, методология за измерване на социална добавена стойност, използвана в Ирландия и Шотландия от Шотландски център за общностно развитие <http://www.chex.org.uk/achieving-better-community-development/>

Фигура 3: Потенциални ефекти на общностно ниво

Генериране на социална промяна

Независимо от конкретната цел на отделната социална инициатива, в основата на социалните проекти стои идеята за положителна промяна, която да доведе до по-добра социална реалност за крайните бенефициенти, за общностите, към които е насочен. Търсената промяна определя и мащабността на отделния социален проект, както и влиянието, което той би могъл да окаже както върху конкретните бенефициенти, така и върху цялата общност.

Постигането на социална промяна се свързва и с прилагане на социални иновации, които да предложат нови тип решение на съществуващи социални проблеми. Въвеждането на иновациите в социалната реалност предполага включването на редица субекти (държавни, общински, публични, НПО, доставчици и потребители и техни организации, общности и др.), които конструират определена социална мрежа с интеграционни, структурни, познавателни, културни, политически, териториални, времеви, институционални и нормативни измерения. По своята същност социалната иновация представлява нова стратегия, концепция, идея, продукт, услуга, модел, който едновременно отговаря на социалните потребности (по-ефективно, отколкото други алтернативи) и същевременно създава нови социални отношения и сътрудничества. Социалната иновация допринасят за постигане на устойчивост на социалните процеси и социалните проекти, като генерира енергия за промяна⁷.

Едно от широко възприетите в практиката определения за социална иновация е на ОИСР, според което социална иновация е концептуална, процесна и организационна промяна, както и промяна във финансирането, и е насочена към нов тип взаимоотношения със заинтересовани страни и територии⁸. Социалната иновация търси и намира решения на социални проблеми, чрез:

- Идентифициране и предоставяне на нови услуги, които водят до подобряване качеството на живот на хора и общности;
- Идентифициране и прилагане на нови процеси за интеграция на трудовия пазар, нови компетенции, нови работни места и нови форми за участие на работната сила, като всеки елемент допринася за подобряване на ролята на човешкия фактор в работната сила ;

И не на последно място социалната иновация е ориентирана към резултата от постигането на социална промяна не само на организационно, но и на общностно ниво.

Социалната промяна може да се възприеме и като процес на институционализиране на нови практики, стандарти и правила, които са основани на ценности, присъщи на солидарността и предназначени да работят за социална и политическа трансформация⁹. По този начин се създават условия за съвместно изграждане на пространство за публични действия, в което социалните партньори и публичните власти са заинтересовани страни в процеса на предефиниране на публични органи и методи за управление

Овластяване на общностите

Друг потенциален ефект от социалните проекти е постигане на напредък за овластяване на общностите, което изследователската общност свързва с повишаване на социална продуктивност на общността. В по-абстрактен план социалната продуктивност се тълкува като пълноценно, удовлетворяващо както отделния индивид, така и цялата система, социално участие, водещо до функциониране и развитие на цялото общество. Въздействието на социалните проекти за овластяване на общностите се изразява в придобиването на знания, умения, опит и компетенции от участниците и организациите, които се натрупват като колективно

⁷ Murray R., Caulier-Grice J., Mulgan G. (2010). The open book of social innovation. London: NESTA

⁸ OECD (2010) Social entrepreneurship and social innovation, in SMEs, Entrepreneurship and Innovation, OECD Publishing

⁹ Нуев, С. „Иновации в социалната работа и развитие на социалните услуги“, Science and technologies, том 3, 2013, Русенски университет

знание. Освен това много често в резултат на проекти се постигат промени в културните модели, нагласи и ценности, както и създаване на дълготрайни положителни обществени промени.

Общността може да се определи като група от хора, които се съгласяват да растат заедно, според организационен консултант Саймън Синк¹⁰. В резултат на многобройните взаимовръзки между различните общности по света социалните проекти се стремят към по-добро разбиране на актуалните проблеми на глобално и местно равнище. Чрез професионалния и личен растеж на участниците и развитието на нови партньорства, от тези проекти се възползва цялата общност и обществото като цяло. В същото време обществото като система функционира благодарение на специфична социална роля, която изпълнява всеки един от участниците в него, поради което може да се възприеме подхода, че общността се овластява чрез отделните индивиди¹¹

Развитие на социалния капитал

В последните години концепцията за социалния капитал придобива нарастваща значимост в глобалните дебати (ОИСР, Световна банка) и в рамките на Европа по отношение на местното икономическо и социално развитие, социалното изключване и възникващите трети системи и социална икономика. Дефиниция, която се използва от Европейския съюз (чл. 6 от Програма за местен социален капитал) дава следното определение - "характеристики на социална организация, като мрежи, норми и обществено доверие, които подпомагат координацията и кооперирането в името на общи ползи". По този начин ролята на социалния капитал във възстановяване на социалното сближаване, засилване на местните мрежи и формални и неформални групи които искат да постигнат интеграция на изключените лица чрез заетост и стартиране на бизнес и кооперативи, получава все по-голямо значение особено при разработването на благоприятни политики за развитие на социалната икономика. В допълнение на това, основен двигател за създаването на социален капитал са хората и нестопанските организации, които развиват инициативи, които допринасят за създаването на заетост и засилват социалното сближаване. Най-общо концепцията за социалния капитал се свързва с обществен ресурс, който свързва гражданите в общи мрежи и им дава възможност да преследват по по-ефективен начин техните общи цели¹².

Според един от водещите изследователи на социалния капитал Путнам, съществуват четири основни компонента на социалния капитал, а именно:

- Мрежи (групи от хора, които са свързани с много и различни по характер връзки);
- Ценности, норми и санкции (споделени стандарти на поведение и очаквания); Тук могат да се включват вярвания, традиции, обреди и закони;
- Реципрочност (хора, които си помагат един на друг, с ясното съзнание и убеждение, че това ще допринесе за развитие на групата, или някой в бъдеще ще им върне услугата);
- Доверие (очакване, че останалите членове на общността ще бъдат честни и кооперативни)¹³.

От многообразните трактовки изведени в икономическите, политическите и социалните науки за същността на „социалния капитал“, може да се обобщи, че той е присъщо явление на социалните общности и социалните организации, защото стимулира положителното взаимодействие между индивидите и групите, формалните и неформалните мрежи, основано на доверие, зададени норми и ценности и взаимна помощ. Потенциални индикатори за измерване на въздействието от социални проекти за развитие на социалния капитал са следните:

Фигура 4: Индикатори свързани с развитие на социалния капитал

Описание на индикатора	Присъствие в социални проекти
Изградени социални партньорства и мрежи за подкрепа	Често срещан индикатор
Нараснало доверие в социалните институции	Често срещан индикатор
Разкрити нови форми на услуги в общността	Умерено използван индикатор

¹⁰ Дигитален наръчник Impact Plus, изготвен по проект, финансиран по Erasmus +

¹¹ Иванова, Д. „Социалната роля „бенефициент“: Същност и интерпретации“, Списание на СУ за образователни изследвания, 2014,

¹² Generating social capital; Civil society and institutions in comparative perspective, edited by Stolle D, (2003).

¹³ Putnam, R.D. (1993) Making democracy work. Civic traditions in modern Italy, Princeton (NJ): Princeton University Press.

Лица получили подкрепа за социално включване	Умерено използван индикатор
Приложени социални иновации	Рядко срещан индикатор
Подобрен обхват на социална подкрепа	Рядко срещан индикатор

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В съвременния свят на нарастващи социални предизвикателства и ограничени ресурси, въпроса за измерване на социалното въздействие придобива все по-голямо значение. Това е причината за актуалност на доклада в опита да се изследват ефектите и приноса на социалните проекти за генериране на промяна на общностно ниво, която да е свързана с трайно подобрене в обществото.

В резултат на направения анализ се налага извода, че социалните проекти имат огромно значение за постигане на промяна на общностно ниво в България, особено в слабо развитите общности, където прилагането на проекти за намаляване на социалното изключване е от ключово значение за подобряване на социалния капитал. В същото време не трябва да се подценяват предизвикателствата свързани със зрялост на общностите и индивидите, и тяхната готовност да трансформират средата, като в този процес социалните проекти имат водещо значение. И не на последно място всеки реализиран проект, насочен към решаване на социален проблем има заряд за социална промяна, независимо от обхвата, стойността на финансиране или вложените ресурси.

ЛИТЕРАТУРА

- Илчева, М. (2019). Социална икономика и социално предприемачество – възгледи и фрагментарни апробации, изд. Фабер
- Иванова, Д. (2014). Социалната роля „бенефициент“: Същност и интерпретации“, Списание на СУ за образователни изследвания
- Дигитален наръчник Impact Plus, изготвен по проект, финансиран по Erasmus +
- Нунев, С. (2013). Иновации в социалната работа и развитие на социалните услуги“, Science and technologies, том 3, Русенски университет
- Становище на Европейския икономически и социален комитет относно (2014). „Измерване на социалното въздействие“ (становище по собствена инициатива) 2014/C 170/03
- ABCD – Achieving Better Community Development, методология за измерване на социална добавена стойност, използвана в Ирландия и Шотландия от Шотландски център за общностно развитие <http://www.chex.org.uk/achieving-better-community-development/>
- Generating social capital; Civil society and institutions in comparative perspective, edited by Stolle D, (2003).
- Murray R., Caulier-Grice J., Mulgan G. (2010). The open book of social innovation. London: NESTA
- OECD (2010) Social entrepreneurship and social innovation, in SMEs, Entrepreneurship and Innovation, OECD Publishing
- Putnam, R.D. (1993). Making democracy work. Civic traditions in modern Italy, Princeton (NJ): Princeton University Press.